

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือ เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและประสานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน และได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้เชิงเนื้อหา และ การบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น รวมถึงการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นร้อนและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และติดตามสนับสนุน โครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดและเกิดการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง ชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นกับองค์กรหรือภาคีต่างๆ เพื่อสร้างรูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ในการสนับสนุนการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

โดยมีวิธีการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมทีมเตรียมงานทั้งในส่วนของโหนดและทีมที่ปรึกษาเพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่วางไว้ ทั้งในส่วนของการพัฒนาโจทย์วิจัย การติดตามหนุนเสริม การจัดการบวนการงานวิจัย ทั้งในส่วนของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในระดับโครงการวิจัย ระดับเครือข่ายงานวิจัยและระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในส่วน ของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ในปีงบประมาณ 2556 ได้มีการทบทวนสถานการณ์การดำเนินงาน 2 ปีที่ผ่านมา ดังนี้ เป็นช่วงของการสร้างการยอมรับและสร้างงานให้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นที่รู้จักของคนเมื่องน่าน อีกทั้งต้องจัดการงาน โครงการวิจัยเก่าที่ต่อเนื่องจากผู้รับผิดชอบเดิมและโครงการวิจัยใหม่ ทำให้ผลต่อการจัดระบบการทำงานของโหนดที่ยังไม่เข้าที่เข้าทาง การขึ้นโครงการวิจัยจึงไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จ.น่าน สามารถนำข้อเสนอโครงการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จำนวน 4 โครงการและได้รับการพิจารณาสนับสนุนงบประมาณจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 โครงการ และยังมีข้อเสนอโครงการที่อยู่ในช่วงการพัฒนาโจทย์วิจัย จำนวน 7 โครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหาร การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นต้น ด้านการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยในพื้นที่ ได้ดำเนินการติดตามโครงการล่าช้าจนสามารถที่จะปิดโครงการได้หลายโครงการและบางส่วนได้ส่ง (ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพิจารณาและรอผลการพิจารณาปรับแก้ ขณะที่โครงการวิจัยที่ดำเนินงานปกติ ได้มีการติดตามหนุนเสริมอย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาโครงการล่า

เหมือนเช่นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา นอกจากนั้นยังมีการจัดเวทีเพื่อพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกับเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในระดับพื้นที่จังหวัดน่านและภาคเหนือ เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ซึ่งได้ส่งผลดีทั้งในส่วนของทีมวิจัยและคุณภาพงานวิจัยเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเข้าร่วมเวทีที่ทาง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เป็นผู้จัด ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดภาคีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

การดำเนินงานของโหนด ถือเป็นไปตามที่ตั้งไว้ในระดับหนึ่ง ทั้งมิติของงานวิจัยและงานพัฒนา คือ สามารถเป็นศูนย์กลางในการจัดการและการประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่านได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้ว้องค์ความรู้เชิงเนื้อหา และ การบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นร้อนและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดและเกิดการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นกับองค์กรหรือภาคีต่างๆ รวมถึงการสร้างรูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลคงพญา ซึ่งได้มีการพัฒนาต่อยอดจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และได้เป็นตัวแทนของจังหวัดน่านในการเข้าประกวดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรับรางวัลลูกโลกสีเขียวในระดับประเทศ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ชุมชนตำบลคงพญา ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการศึกษาในเรื่องดังกล่าว จนสามารถที่จะนำเสนอผลการดำเนินงานและมีข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเป็นข้อยืนยันในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยเฉพาะฐานอาหารที่ได้มาจากธรรมชาติและฐานการผลิต รวมถึงการได้รับงบประมาณจาก พอช. ในการดำเนินงานด้านความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่อีกทางหนึ่ง

ด้านมิติเชิงพัฒนา การดำเนินงานของโหนดน่าน ได้มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ เช่น โครงการปิดทองหลังพระ พอช. มูลนิธิฮักเมืองน่าน มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการในพื้นที่ ทั้งในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน การถอดบทเรียน การสร้างองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รวมถึงก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนากลไกการจัดการพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเกิดการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ตลอดจนการหาแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่านให้มีคุณภาพ และการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน รวมไปถึงเกิดการใช้ประโยชน์งานวิจัย (RE) อย่างน้อยโครงการละ 1 เรื่อง เช่น ในพื้นที่ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ ที่ได้มีการพัฒนาต่อยอดงานวิจัยไปสู่แผนการพัฒนา

โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงการจัดทำโครงการการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ

นอกจากนั้นการจัดเวทีเครือข่ายงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่านแต่ละครั้ง ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากกลุ่มเครือข่ายทีมวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงทีมที่ปรึกษา คณะทำงาน โหนด และตัวแทนองค์กรภาคีเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มองค์กรที่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน ทั้งจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงานเครือข่ายพัฒนาในพื้นที่ รวมถึงองค์กรที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน เช่น โครงการขยายผลโครงการหลวง โครงการปิดทองหลังพระ เป็นต้น

หลักสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ มาจากการที่มองเห็นปัญหาร่วมกัน ทั้งในด้านการเป็นอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสังคม การเกษตร เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งนับวันจะเริ่มมีปัญหามากขึ้น ซึ่งมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่เข้ามามีส่วนสำคัญ สถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดการมองเห็นปัญหาร่วมกันและพยายามที่จะช่วยกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนเมืองน่านซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นเจ้าของปัญหา

ผลจากการดำเนินงานตลอดช่วงปีที่ผ่านมา ก่อให้เกิดบทเรียนและองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการขึ้น喬ทยวิจัย ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พื้นที่ให้ทะลวง การได้ข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ โจทยวิจัยที่เชื่อมการเคลื่อนไหวในพื้นที่และข้อมูลที่ได้อาศัยอยู่บนฐานความรู้ของชุมชนและควรหาความรู้ภายนอกเข้ามาเพื่อยกระดับความรู้ทั้งในส่วนของทีมวิจัยชาวบ้านและคณะทำงานโหนด ซึ่งสามารถที่จะช่วยทำให้การขึ้น喬ทยได้รวดเร็ว ถูกต้อง มีข้อมูลครบถ้วน และส่งผลดีต่อการทำงานวิจัยในอนาคตและลดปัญหาโครงการล่าช้าได้ ขณะเดียวกันการติดตามหนุนเสริม จำเป็นที่ต้องมีการติดตามอย่างใกล้ชิด สม่่าเสมอ และร่วมเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับทีมวิจัย เพื่อจะได้เห็นสถานการณ์ปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาค้ทัน นอกจากนี้การเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการหนุนเสริมในการดำเนินงานและการกระจายแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ได้นำไปปรับใช้และถือเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงานให้หน่วยงานอื่น ๆ ได้รับรู้ ในด้านการบริหารจัดการภายในโหนด จำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น การทำงานเป็นทีมและเป็นมืออาชีพ การเอาใจใส่ในการทำงาน รวมถึงการประสานงานร่วมกันทั้งคณะทำงานและทีมที่ปรึกษา ซึ่งจะช่วยลดปัญหาในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ทิศทางการเคลื่อนไหวงานของโหนดน่านในปี 2557 ซึ่งได้ปรึกษาหารือกันหลายฝ่ายและได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ควรลดเนืองาน ปรับระบบบริหารและยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวงาน คือ การสร้างชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำน่าน โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสะท้อนให้การพื้นระบบของการอยู่ร่วมกันของ ป่า น้ำ และชีวิตคน และเน้นพื้นที่ยุทธศาสตร์หลัก คือ อำเภอบ่อเกลือ เนื่องจากมีโครงการวิจัยเดิมอยู่ 5 โครงการ ซึ่งถือเป็นทุนวิจัยที่สำคัญโดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและได้รับการต่อยอดจากหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงสร้างพื้นที่อำเภอบ่อเกลือให้เป็นต้นแบบในการเฝ้าระวังความเสี่ยงด้านความมั่นคงทางอาหารและฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างพื้นที่เปรียบกับชุมชนที่

สามารถจัดการตนเองได้ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปเกี่ยวข้อง หนุนเสริมและยึดหลักความเป็นจริงของชีวิต

ด้านการบริหารจัดการ โหนด จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนงานใหม่ ทั้งในส่วนของการดูแลรับผิดชอบในเชิงเนื้อหาข้อมูล การพัฒนาโครงการวิจัย การติดตามหนุนเสริมและการบริหารจัดการ โหนดทั้งระบบและสร้างความมั่นใจในสิ่งที่ทำ เพื่อนำเสนอสื่อสารงานของโหนดและสิ่งที่ชุมชนต้องการจะทำให้หน่วยงานและภาคที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ในส่วนของทีมที่ปรึกษาจำเป็นที่จะต้องดึงเอาผู้รู้ภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาเป็นที่ปรึกษาทั้งในระดับพื้นที่และระดับโหนด ซึ่งการดำเนินงานของโหนดได้สร้างตัวชีวิตไว้ 3 อย่าง คือ เกิดคนในพื้นที่ อธิบาย วิเคราะห์ปัญหาของตัวเองได้ เกิดความรู้ท้องถิ่น(ภูมิปัญญาต่าง ๆ)ตามวัตถุประสงค์และเกิดการเปลี่ยนแปลง

หากกล่าวโดยสรุปแล้ว การเคลื่อนงานของโหนดนานในปี 2557 คือ การกำหนดพื้นที่การทำงานให้ชัดเจนแต่ไม่ละเลยพื้นที่อื่น การหอบคนเครือข่าย เช่น ปราชญ์ผู้รู้ จัดกระบวนการหนุน การวิเคราะห์ประเด็นที่จะสร้างงาน งานที่เกิดขึ้นเป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ โจทย์ต้องมาจากชาวบ้าน โจทย์ต้องเป็นคนทำ และเกิดการลงมือปฏิบัติจริง อธิบายความรู้จากการปฏิบัติได้ การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดและการประเมินผลตัวชีวิตของโหนดอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะ

- การเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ประสานงานกับกลไกกลางงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือและทีม PO ภาคเหนือ ขอให้มีความก้าวหน้า โดยเฉพาะการร่วมลงพื้นที่ด้วยกัน เพื่อจะได้เห็นทั้งในบริบทของพื้นที่ สถานการณ์ปัญหา ความก้าวหน้าของการดำเนินงานวิจัย ซึ่งจะช่วยลดปัญหาทั้งในส่วนของการบริหารจัดการโหนดและโครงการวิจัยในพื้นที่ได้

- ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามโหนดทั้งในระดับพื้นที่ภาคเหนือและภาคอื่น ๆ เพื่อที่จะได้เห็นกระบวนการทำงานที่มีความหลากหลาย และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานซึ่งกันและกันได้และสามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานในพื้นที่ของตนเองได้